

על זה יפה שיזוהר האדם בכל אלה, כד' שימצא עבד נאמן לפני הקדוש ברוך הוא.

כ"ז - מצוה אחר זו לאכל מצה בפסח, משום שהוא זכרון לדורי דורות על סוד האמונה, והרי פשוטה, שישראל יצאו באותו זמן מסוד של אלילים אחרים, ונכנסו בסוד האמונה, והרי בארו את הסוד הזה בכמה מקומות.

ויאמר ה' אל משה ואהרן זאת חקת הפסח וגו'. כ"ח - מצוה זו לשחט פסח בין הערבים בי"ד בניסן, זכרון לאותו פסח מצרים, וזוהי חובה על כלם, כמו שנאמר ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים.

פסח זה צריך להיות שמור מעשרה ימים והלאה, שפתוב בעשר לחדש הזה ויקחו להם וגו'. מה הטעם? משום שהרי אז מתחילה הלכנה להאיר מעשרה ימים והלאה, עד שגשלתם בחמשה עשר, ובארבעה עשר שיהיה נשחט בשעה שהדין תלוי על העולם.

סוד זה להעביר הזהמה מלפני הברית הקדושה, ולהננות מאותו ריח שנודף מצלי האש, ועל זה לא בא אלא על השבע, ועל זה וכל ערל לא יאכל בו. מי שיש בו ברית קדש, יאכל בו. מי שאין בו ברית קדש, לא יאכל בו. שזה מבני הברית הוא לשבר כח של חיל אחר, להעביר ערלה מלפני ברית. משום כך זהו לעשות בבני ברית ולא בבני ערלה.

כשבא הקדוש ברוך הוא למצרים, ראה את הדם של אותו פסח שהיה

דהאי מבני ברית איהו לתברא תוקפא דחילא אתרא, לאעברא ערלה מקמי ברית. בגין כך, האי בבני ברית איהו למעבד, ולא בבני ערלה.

כד אתא קדשא ברוך הוא למצרים, חמא דמא דההוא פסח, דהוה רשים

פלוני דאתא לקמך בתוקפא דאפין, בעיט במקריה, חובוי פך וכך. על דא יאות לאזדהרא בר נש בכל הני, בגין דישתכח עבדא מהימנא קמי קדשא ברוך הוא.

כ"ז פקודא בתר דא, לאכול מצה בפסח, בגין דאיהו דוכרנא לדרי דרין, על רזא דמהימנותא. והא אוקמוה, דישראל נפקו בההוא זמנא מרזא דטעוון אחרן, ועאלו ברזא דמהימנותא. והא אוקמוה רזא דנא בכמה דוכתי.

ויאמר יי' אל משה ואהרן זאת חקת הפסח וגו'. (שמות יב) כ"ח פקודא דא, למשחט פסח בין הערבים, בי"ד בניסן, דוכרנא דההוא פסח דמצרים. ודא איהו חובתא על כלא, כמה דאת אמר, ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים.

פסח דא, אצטריך למהוי נטיר, מעשרה יומין ולהלאה, דכתיב בעשור לחדש הזה ויקחו להם וגו'. מאי טעמא. בגין דהא כדין שריאת סיהרא לאנהרא, מעשרה יומין ולהלאה, עד דאשתלים בחמיסר. וארביסר דליהוי נכיס, בשעתא דדינא תליא על עלמא.

רזא דא, לאעברא זוהמא, מקמי ברית קדישא, ולאנתהנאה בההוא ריחא דנדיף טוי נור. ועל דא לא אתיא אלא על שבועא. ועל דא, וכל ערל לא יאכל בו. מאן דאית ביה ברית קדישא, ייכול ביה. מאן דלא אית ביה ברית קדישא, לא ייכול ביה.

דהאי מבני ברית איהו לתברא תוקפא דחילא אתרא, לאעברא ערלה מקמי ברית. בגין כך, האי בבני ברית איהו למעבד, ולא בבני ערלה.

כד אתא קדשא ברוך הוא למצרים, חמא דמא דההוא פסח, דהוה רשים

עַל פִּתְחָא, וְדָמָא דְבְרִית, הֵיךְ הוּוּ קִיִּימִין עַל
פִּתְחָא, דְכְתִיב, וּלְקַחְתֶּם אֶגְדַּת אֲזוּב וּטְבַלְתֶּם
בְּדָם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְהִגַּעְתֶּם וְגו'. אֲזוּבָא, הָא
אוּקְיָמָנָא דְאִיהוּ מְעַבְר רִוְחִין בִּישִׁין, וְכָל
סְטֵר רִוַח בִּישָׂא, מְעַבְר בְּאַתְעָרוּתָא דִּילֵיהּ,
בְּפוּרְקָנָא עֲלָא דִישְׂרָאֵל.

לְזַמְנָא דְאֵתִי, יִיתִי קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא לְיִצְר
הֶרַע וַיִּפּוֹס לֵיהּ. וְהִשְׁתָּא בְּפוּרְקָנָא
דָּא, כְּתִיב וְשָׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל קְהַל עַדַּת יִשְׂרָאֵל
וְגו'. דּוּכְרָנָא דְזַמְנָא דְאֵתִי, בְּהֵהוּא פּוּרְקָנָא
עֲלָא.

עַל שְׁתֵּי הַמְזוּזוֹת וְעַל הַמְשָׁקוּף בְּהַאי רְשִׁימו
דָּאֵת יו"ד, וּבְהַאי רְשִׁימו דָּאֵת יו"ד,
לְאַחְזָא רְשִׁימו דְבְרִית קְדִישָׂא, וְאַתְפַּר
עָרְלָה מְקַמֵּי דְמָא דְבְרִית, רְשִׁים עַל כִּלְא,
וְאַתָּא דְמָא עַל דְמָא. כַּד עָבַר הֵהוּא מִשְׁחִית,
הָהּ חָמֵי דְמָא, וְאַזְדַּקֵּיף מִבֵּיתָא, כְּמָה דְאֵת
אָמַר וְלֹא יִתֵּן הַמְשָׁחִית וְגו'.

אִי קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא הָהּ בְּלַחֲדוּי קְטִיל,
אָמַאי כְּתִיב וְלֹא יִתֵּן הַמְשָׁחִית, דְּמִשְׁמַע
דְּמִשְׁחִית הָהּ אָזִיל וְלֹא קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא.
אֶלָּא וְדָאי קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא הָהּ קְטִיל,
וּמִשְׁחִית הָהּ אָזִיל (דף מ"א ע"ב) לְאַשְׁכַּח עִילָה
לְיִשְׂרָאֵל, כִּינּוּן דְּהָהּ חָמֵי הֵהוּא תְבִירו
דְּעָרְלָה, בְּתַרִּין סְטֵרִין, הָהּ עָרַק וְאַתְפַּרֵּשׁ
מִנֵּיהּוּ.

וְעַל דְּקִטְל קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא כָּל אֵינוֹן בּוּכְרִין
דְּהֵהוּא סְטֵרָא, יְהִיב בּוּכְרִין דִּישְׂרָאֵל
לְפוּרְקָנָא, דְּלֹא יִשְׁפַח עַלֵּיהּוּ סְטֵרָא אַחְרָא
עִילָה כָּלְל, וּבְכִלְא נְטִיר לֹוֹן לְיִשְׂרָאֵל קִדְשָׁא
בְרִיךְ הוּא, כְּאַבָּא עַל בְּנִין.

בְּבֵית אַחַד יֵאָכֵל לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת וְגו',

רְשׁוּם עַל הַפֶּתַח, וְדָם הַבְּרִית, אֵיף
הֵי עוֹמְדִים עַל הַפֶּתַח, שְׁכַתוּב
וּלְקַחְתֶּם אֶגְדַּת אֲזוּב וּטְבַלְתֶּם בְּדָם
אֲשֶׁר בַּסֶּף וְהִגַּעְתֶּם וְגו'. אֲזוּב, הָרִי
בְּאַרְנוּ שֶׁהוּא מְעַבֵּיר רִוְחוֹת רְעוֹת,
וְכָל צַד שֶׁל רִוַח רַע מְעַבֵּיר
בְּהַתְעוּרוֹת שֶׁלוֹ, בְּגֹאֲלָה הַעֲלִיזָנָה
שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

לְעֵתִיד לְבָא יִבְיָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְיִצְר הֶרַע וַיִּשְׁחַט אוֹתוֹ. וְעַתָּה
בְּגֹאֲלָה זֹו כְּתוּב, וְשָׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל
קְהַל עַדַּת יִשְׂרָאֵל וְגו'. זְכָרוֹן שֶׁל
לְעֵתִיד לְבָא, בְּגֹאֲלָה הַעֲלִיזָנָה
הֵיא.

עַל שְׁתֵּי הַמְזוּזוֹת וְעַל הַמְשָׁקוּף,
בְּרִשָׁם הָהּ שֶׁל אוֹת יו"ד, וּבְרִשָׁם
הָהּ שֶׁל אוֹת יו"ד, לְהִרְאוֹת אֵת
רִשָׁם הַבְּרִית הַקְּדוּשׁ, וְנִשְׁבְּרַת
עָרְלָה מִלְּפָנֵי דָם הַבְּרִית, רְשׁוּם עַל
הַכֹּל, וּבָא דָם עַל דָּם. כְּשֶׁעוֹבֵר
אוֹתוֹ הַמְשָׁחִית, הֵיָה רוֹאֵה דָם
וּמִתְרַחֵק מִהַבַּיִת, כְּמוֹ שְׂנֹאֲמַר וְלֹא
יִתֵּן הַמְשָׁחִית וְגו'.

אִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ הַרְגַּ,
אִז לְמָה כְּתוּב וְלֹא יִתֵּן הַמְשָׁחִית,
שְׁמִשְׁמַע שֶׁהַמְשָׁחִית הֵיָה הוֹלֵךְ,
וְלֹא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא? אֶלָּא וְדָאי
שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵיָה הַרְגַּ,
וְהַמְשָׁחִית הֵיָה הוֹלֵךְ לְמַצָּא עֲלֵהּ
לְיִשְׂרָאֵל. כִּינּוּן שֶׁהֵיָה רוֹאֵה אוֹתוֹ
שְׁכָרוֹן הַעָרְלָה בְּשָׁנֵי צַדִּדִּים, הֵיָה
בוֹרַח וְנִפְרָד מֵהֶם.

וְעַל שֶׁהֶרַג הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל
אוֹתָם בְּכוֹרוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּד, נִתֵּן
בְּכוֹרוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְגֹאֲלָה, שֶׁלֹּא
יִמָּצָא עֲלֵיהֶם הַצַּד הָאַחֵר עֲלֵהּ כָּלְל,
וּבְכֹל שׁוֹמֵר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת
יִשְׂרָאֵל כְּאַב עַל בְּנִים.

בְּבֵית אַחַד יֵאָכֵל לֹא תוֹצִיא מִן
הַבַּיִת וְגו'. מְצוּהָ כ"ט זֹו לְאַכֵּל אֵת
הַפֶּסַח הָהּ עַל מִצּוֹת וּמְרוֹרִים.
מִצּוֹת - מִצַּת כְּתוּב. מַה זֶה כְּנִגְד

(שמות יב) כ"ט פקודא דא, למיכל האי פסח על מצות ומרורין, מצות

מצת פתיב. מאי האי לקבל האי, אלא לאחזאה גלותא דשכינתא עמהון דישראל, בהווא מרירו דלהון, דכתיב וימררו את חייהם בעבודה קשה וגו'. וכד אכלין להאי פסח, לאחזאה כל האי דעבדו לון במצרים, בהווא גלותא ובהווא שעבודא.

מה פתיב ועצם לא תשברו בו, לאחזאה ביה קלנא, ובכל אינון טעוון דמצראי. דהא גרמין הוו רמאן בשוקא, ואתו כלפי ויהו גררי לון מאתר לאתר, ודא קשיא לון מפלא, דהא גרמי אינון תקוונא דגופא, ודמי לגוונא אתרא, וישראל רמאן לון בשוקא אורח קלנא, ועל דא כתיב ועצם לא תשברו בו, אתו לון לא תשברו, אבל כלפי הוו אתיין ומתברין ליה.

תו, מצראי הוו אתיין לבתר, ויהו חמאן אינון גרמי דהוו נטלי כלפי מאתר לאתר, ומדקן לון, ויהו מצראי טמני לון גו עפרא, בגין כלפי דלא ישפחו לון, ודא איהו בטולה דעבודת פוכבים ומזלות, יתיר, מסטרא דלהון. ובדא קדשא בריה הוא אסתלק ביקריה, ואתפפיין כל חילין אתרנין, דהא כדין אתפפיין יתיר, כד בטילו אשתכח מסטרא דלהון, ועל דא ישראל לא מבטלי לון, דכתיב ועצם לא תשברו בו.

קדש לי כל בכור פטר כל רחם וגו'. (שמות יג) פקודא דא לקדש בכור בהמה, ועם הארץ צריך תריין מילין, חד דיהא פדוי מתחות שלטנותא דיצר הרע, דאיהו אדון דיליה, פגוונא דאמר יעקב לעשו, (בראשית לג) יעבר נא אדני לפני עבדו, בעולם הנה. אדון מצד העוונות, שהם רבים על הגוף. כמו שבארוה, רשע - יצר דאוקמוה, חייבא, יצר הרע שופטו. זפאה, יצר הטוב שופטו. בינוני זה

זה? אלא להראות גלות השכינה עם ישראל באותה המרירות שלהם, שכתוב וימררו את חייהם בעבודה קשה וגו'. כשאוכלים את הפסח הזה, להראות את כל מה שעשו להם במצרים באותה גלות ובאותו שעבוד.

מה פתיב? ועצם לא תשברו בו, להראות בו קלון, ובכל אותם אלילי מצרים. שהרי היו זורקים בשוק את העצמות שלו, ובאו הפלבים וגררו אותם ממקום למקום, וזה היה קשה להם מהפל, שהרי העצמות הן תקוין הגוף, ודומים לגון אחר, וישראל ירקו אותם לשוק בדרך קלון, ולכן פתיב ועצם לא תשברו בו. אתם לא תשברו, אבל הפלבים היו באים ומשברים אותו.

עוד, המצרים היו באים אחר כך והיו רואים אותם עצמות שהיו לוקחים הפלבים ממקום למקום ושוכרים אותם, והיו המצרים טומנים אותם בעפר, כדי שהפלבים לא ימצאו אותם, וזהו בטול של עובדי כוכבים ומזלות יותר מהצד שלהם. ובזה התעלה הקדוש ברוף הוא בכבודו ונכפו כל הפחות האחרים, שהרי אז נכפו יותר, כשהבטול נמצא מהצד שלהם, ולכן ישראל לא בטלו אותם, שכתוב ועצם לא תשברו בו.

קדש לי כל בכור פטר רחם וגו'. מצוה זו לקדש בכור בהמה. ועם הארץ צריך שני דברים: אחד שיהיה פדוי מתחת שלטון היצר הרע, שהוא אדונו, כמו שאמר יעקב לעשו (בראשית לג) יעבר נא אדני לפני עבדו, בעולם הנה. אדון מצד העוונות, שהם רבים על הגוף. כמו שבארוה, רשע - יצר

וְזֶה שׁוֹפְטוֹ. בִּינוּנִי, הֵינּוּ אַח דִּיִּצְר הָרַע, וְאַח דִּיִּצְר הַטּוֹב, אַחֵי יְהִי לָךְ אֲשֶׁר לָךְ.

וְכַד זְכוּוֹן נְפִישִׁין, רוּחָא תְּבַר תְּרִין מְשֻׁמְרוֹת, דְּחַמּוֹר נּוֹעַר, כְּלָבִים צוֹעְקִים, וְסָלִיק לְמִשְׁמֶרֶת דְּשַׁחַר, דְּבִיּה אָדָם וְאַתְהֶדְר בַּר נֶשׁ אָדוֹן, הָדָא הוּא דְכְתִיב, (בראשית לב) וַיְהִי לִי שׁוֹר וְחַמּוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה, וְסָלִיק לְדִרְגָא דְאָדָם, דְּאַתְמַר בֵּיה, (בראשית א) וַרְדּוּ בְדַגַּת הַיָּם וּבַעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגו', (בראשית ט) וּמִוִּרְאָכֶם וַחֲתָכֶם וְגו'.

וְכַד זְכוּוֹן בִּינוּנִים, (בראשית לב) וַיֵּאבֶק אִישׁ עָמוֹ, זְכוּוֹן וְחוּבִין מִתְחַבְּקֵן לְאַגְחָא קְרָבָא. מִסְטָרָא דְזְכוּוֹן, (בראשית לב) וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכוֹל לוֹ. מִסְטָרָא דְחוּבִין, וַיִּגַע בְּכַף יָרְכוֹ בְּגִיד הַנְּשִׂא. נְשִׂא: לְשׁוֹן (בראשית מא) כִּי נִשְׁנִי אֱלֹהִים אֶת כָּל עֲמָלִי וְאִיהוּ לְשׁוֹן נְשִׂיָה. חַד מְדוּרָא מְאִינוּן שְׂבַעָה אַרְעָאן, מָאן דְנַחֲתֵת תַּמָּן אַתְנַשִּׁי מַנְיָה אוֹרֵייתָא.

וְקַדָּם דִּיִּיתִי בַר נֶשׁ בְּהַאי עֲלָמָא וַיַּפּוּק מִרְחָם אַמְיָה, וַיֵּאבֶק אִישׁ עָמוֹ, דָּא גְבַרְיָאֵל, בְּהַהוּא אָבֶק דְעֶפֶר, דְאַתְמַר (בראשית ב) וַיִּיצֶר יְיָ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפֶר מִן הָאֲדָמָה, וְאוּלִיף לִיה שְׂבַעִים לְשׁוֹן. וּבְגִין דָּא, וַיִּיצֶר: חַד יִצְר הַטּוֹב, דְאוּלִיף לִיה שְׂבַעִים לְשׁוֹן. וְחַד, יִצְר הָרַע דְאַבִּיק עַמְיָה. דְאַתְמַר, כִּי נִגַע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנְּשִׂא, וְאַשְׁפַּח מַנְיָה שְׂבַעִין לְשׁוֹן, דְאוּלִיף לִיה יִצְר הַטּוֹב.

וְקַדָּם כָּל דָּא, נַחֲתִין עַמְיָה אַרְבַּעָה מְלָאכִין, דְאַתְמַר בְּהוֹן (תהלים צא) כִּי מְלָאכִיו יִצְוֶה לָךְ. אִי אִית לִיה זְכוּת אַבוּת, חַד מִיכָאֵל, בְּזְכוּת אַבְרָהָם. וְתַנְיָנָא גְבַרְיָאֵל, בְּזְכוּת יִצְחָק. וְתַלִּיתָא דְנַחֲתֵת עַמְיָה נוּרִיאֵל, בְּזְכוּתָא דִיעֶקֶב. וְרַבִּיעָא רַפָּאֵל, בְּזְכוּתָא

הָרַע שׁוֹפְטוֹ. צְדִיק - יִצְר הַטּוֹב שׁוֹפְטוֹ. בִּינוּנִי - זֶה וְזֶה שׁוֹפְטוֹ. בִּינוּנִי הוּא אַח שֶׁל יִצְר הָרַע וְאַח שֶׁל יִצְר הַטּוֹב. אַחֵי יְהִי לָךְ אֲשֶׁר לָךְ.

וּבְשֻׁרְבוֹת הַזְּכוּיֹת, הָרוּחַ שׁוֹבֵר שְׁתֵּי מְשֻׁמְרוֹת - שֶׁל חַמּוֹר נּוֹעַר, וְכְלָבִים צוֹעְקִים, וְעוֹלָה לְמִשְׁמֶרֶת הַשַּׁחַר שֶׁבוּ הָאָדָם, וְחוּזַר הָאָדָם לִהְיוֹת אָדוֹן. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (שם לב) וַיְהִי לִי שׁוֹר וְחַמּוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה. וְעוֹלָה לְדִרְגַת אָדָם, שְׁנֹאֲמַר בּוֹ (שם א) וַרְדּוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבַעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגו', (שם ט) וּמִוִּרְאָכֶם וַחֲתָכֶם וְגו'.

וּבְשֻׁרְבוֹת בִּינוּנִיּוֹת - (שם לב) וַיֵּאבֶק אִישׁ עָמוֹ, זְכוּיֹת וְחוּבוֹת מִתְחַבְּקוֹת לְעַרְףֵי קְרָב. מִצַּד הַזְּכוּיֹת - וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ. מִצַּד הָעֵבְרוֹת - וַיִּגַע בְּכַף יָרְכוֹ, בְּגִיד הַנְּשִׂא. נְשִׂא לְשׁוֹן (שם מא) כִּי נִשְׁנִי אֱלֹהִים אֶת כָּל עֲמָלִי. וְהוּא לְשׁוֹן נְשִׂיָה. מְדוּרָא אֶחָד מְאוּתָן שְׂבַע הָאַרְצוֹת. מִי שִׁיּוֹרֵד לְשָׁם, נִשְׁפַּחַת מִמְּנוֹ הַתּוֹרָה.

וְקַדָּם שֶׁיָּבֵא אָדָם לְעוֹלָם הַזֶּה וַיֵּצֵא מִרְחָם אִמּוֹ - וַיֵּאבֶק אִישׁ עָמוֹ. זֶה גְבַרְיָאֵל, בְּאוֹתוֹ אָבֶק שֶׁל עֶפֶר שְׁנֹאֲמַר (שם ב) וַיִּיצֶר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפֶר מִן הָאֲדָמָה. וְלִמַּד אוֹתוֹ שְׂבַעִים לְשׁוֹן, וּמִשׁוּם זֶה וַיִּיצֶר, אֶחָד יִצְר טוֹב, שֶׁלִּמַּד אוֹתוֹ שְׂבַעִים לְשׁוֹן, וְאַחַד יִצְר הָרַע שְׁנֹאֲבֶק עָמוֹ, שְׁנֹאֲמַר כִּי נִגַע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנְּשִׂא, וּמִצַּע מִמְּנוֹ שְׂבַעִים לְשׁוֹן שֶׁלִּמַּד אוֹתוֹ יִצְר הַטּוֹב.

וְקַדָּם כָּל זֶה יְרַדוּ עָמוֹ אַרְבַּעָה מְלָאכִים, שְׁנֹאֲמַר בָּהֶם (תהלים צא) כִּי מְלָאכִיו יִצְוֶה לָךְ. אִם יֵשׁ לוֹ זְכוּת אַבוּת - אֶחָד מִיכָאֵל בְּזְכוּת אַבְרָהָם, וְהַשְּׁנַיִם גְבַרְיָאֵל בְּזְכוּת יִצְחָק, וְהַשְּׁלִישִׁי שִׁיּוֹרֵד עָמוֹ נוּרִיאֵל בְּזְכוּת יַעֲקֹב, וְהַרְבִּיעִי